

vergadering **C160**
zittingsjaar 2023-2024

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media

van 29 februari 2024

**Vlaams
Parlement**

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Stephanie D'Hose aan Jan Jambon, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, Digitalisering en Facilitair Management, over het lokale cultuurbeleid – 1158 (2023-2024)	3
VRAAG OM UITLEG van Katia Segers aan Jan Jambon, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, Digitalisering en Facilitair Management, over de genderneutrale prijzen van de Ensors – 1181 (2023-2024)	8

VRAAG OM UITLEG van Stephanie D'Hose aan Jan Jambon, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, Digitalisering en Facilitair Management, over het lokale cultuurbeleid
– 1158 (2023-2024)

Voorzitter: mevrouw Meyrem Almaci

De voorzitter: Mevrouw D'Hose heeft het woord.

Stephanie D'Hose (Open Vld): Minister-president, sinds 1 januari 2016 zijn de middelen voor het cultuurbeleid van de Vlaamse gemeenten niet langer geoormerkt. We hebben daar in deze commissie al heel veel over gepraat. Het betekent dat lokale besturen de volledige autonomie hebben en volledig zelf aan zet zijn als het gaat over het voeren van een eigen cultuurbeleid. De Vlaamse overheid gaat nu niet meer redeneren als een keizer-koster, maar veeleer fungeren als supporter en coach. Daarmee maken we een switch van een hiërarchische relatie naar een meer gelijkwaardige samenwerking.

Gelukkig hadden we ook wel de vrijetijdsmonitor, omdat het toch belangrijk is om vanuit Vlaanderen de data in de gaten te blijven houden en te blijven monitoren, om analyses te maken die zinvol zijn voor de gemeenten, maar natuurlijk ook voor het lokale vrijetijdsbeleid in Vlaanderen an sich.

Bij de opmaak van de meerjarenbegroting voor deze legislatuur, die lokaal bijna ten einde komt, zagen we al de eerste positieve tekenen. We zagen dat steden en gemeenten 20 procent extra hadden vrijgemaakt voor cultuur. Dat is een mooie stijging van 900 miljoen euro in vergelijking met de vorige bestuursperiode. En dat vertegenwoordigt bijna 6 procent van het totaal geplande budget, tegenover 5 procent in de vorige legislatuur. Die cijfers tonen aan dat de angst misschien wat ongegrond was. Ik zeg 'misschien', want die cijfers zijn opgemaakt bij het begin van een bestuursperiode. Het is belangrijk, minister-president, om te blijven monitoren. Dat stelt ons in staat om zowel achterom als vooruit te kijken.

Ik heb daarom de volgende vragen voor u. Wat hebben de Vlaamse steden en gemeenten de afgelopen jaren daadwerkelijk kunnen verwezenlijken met hun financiële ambities? Zijn er verschillen tussen de begroting en de definitieve afrekeningen?

Laten de cijfers voor cultuur sporen zien van de diverse crisisjaren? We hebben spijtig genoeg verschillende crisissen gehad, zoals de coronajaren 2020-2021 en de energie- en inflatiecrisis vorig jaar.

Kunt u de cijfers wat in detail geven? Zijn ze opgesplitst in deelsectoren? Hoeveel euro besteden de gemeenten gemiddeld per inwoner aan cultuur? Zijn er opvallende verschillen tussen gemeenten?

De basisvraag, minister-president, is of we een verandering zien. Zien we een switch? Is de vrees voor de lokale autonomie ongegrond, ja dan neen? En moeten we misschien gaan bijsturen?

De voorzitter: Minister-president Jambon heeft het woord.

Minister-president Jan Jambon: Mevrouw D'Hose, ik zal eerst wat toelichting geven bij de methodologie die we gehanteerd hebben. Wij baseren ons op cijfers over begroting en rekening die de lokale besturen binnen de beleids- en begrotingscyclus (BBC) bezorgen aan het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB). Het zijn cijfers die voor iedereen ook beschikbaar zijn via de BBC-analysetool op de

website van het agentschap. De data omvatten van 299 van de driehonderd gemeenten de meerjarenbegroting voor de periode 2020-2025 en de jaarrekeningen voor de periode 2014-2022.

In de gemaakte oefening nemen we als cultuuruitgaven de uitgaven in aanmerking die toegewezen zijn aan de clusters: 070, de culturele instellingen; 071, evenementen; 072, erfgoed; en 073, overig kunst- en cultuurbeleid. Dat beschouw ik in de analyse als het cultuurbudget.

Ik kijk naar de evoluties en de trends op het niveau van het totale cultuur- en het totale gemeentebudget. Het cultuurbudget wordt berekend op basis van de som van de vier genoemde uitgaveclusters. Diepgaandere analyses blijven moeilijk wegens datakwaliteitsissues. Steden en gemeenten wijzen budgetten op verschillende wijzen toe, waardoor het op de diepere niveaus niet mogelijk is om te vergelijken.

Wat hebben de driehonderd Vlaamse steden en gemeenten daadwerkelijk kunnen verwezenlijken? De Vlaamse steden en gemeenten voorzagen in respectievelijk 2020, 2021 en 2022 afgerond 1,06 miljard euro, 977 miljoen euro en 955 miljoen euro voor cultuur in hun begroting. De Vlaamse steden en gemeenten verbonden zich zo voor deze drie jaren in de begroting tot 2,992 miljard euro voor cultuur, zeg maar om en bij de 3 miljard euro.

Daartegenover staat dat de Vlaamse steden en gemeenten in 2020 tot 2022 824 miljoen euro, 869 miljoen euro en 1,01 miljard euro uitgaven. Dat betekent een stijging van 45 miljoen euro tussen 2020 en 2021 en een stijging van 144 miljoen euro als je 2021 vergelijkt met 2022. Het brengt de totale uitgaven voor cultuur op 2,7 miljard euro voor de eerste drie jaren van de beleidsperiode. Er was dus bijna 3 miljard euro begroot. De effectieve uitgaven bedroegen 2,7 miljard euro.

Sinds 2014 betekent dat dat het cultuurbudget, met uitzondering van de jaren 2018-2020, continu in stijgende lijn zit. Waar het in 2014 nog 717 miljoen euro bedroeg, bedraagt het in 2022 1,01 miljard euro. De cijfers tonen ook dat het aandeel van cultuur ten opzichte van het totale gemeentebudget jaar na jaar toeneemt, met als enige uitzondering 2015-2016. Zo bedroeg het aandeel cultuur in 2014 4,71 procent. Dat steeg tot 5,95 procent in 2022.

Dan kom ik bij de verhouding tussen begroting en afrekeningen. De Vlaamse steden en gemeenten gaven in de eerste twee jaar minder uit aan cultuur dan werd begroot: in 2020 was dat 78 procent, in 2021 89 procent. Dat komt natuurlijk door de coronacrisis. In 2022 werd daarentegen wel een inhaalbeweging gedaan, door meer uit te geven dan initieel begroot. Dan spreken we over 106 procent.

In de cijfers zou u dus inderdaad sporen kunnen zien van de coronacrisis en de energie- en inflatiecrisis. Tussen 2018 en 2020 daalden de budgetten, om de volgende jaren dan weer te stijgen. De reële uitgaven volgden in de jaren 2020 en 2021 echter niet, waar de uitvoeringsgraad vanaf 2022 dan weer hoger lag dan wat initieel begroot werd.

De BBC-data-indeling van ABB laat diepgaandere opsplitsingen dan het cultuurbudget toe. Binnen de functionele cultuurclusters 070, culturele instellingen, 071, evenementen, 072, erfgoed, en 073, overig kunst- en cultuurbeleid, kan er economisch worden ingezoomd op de exploitatie-uitgaven en investeringsverrichtingen.

Binnen de functionele cultuurclusters is er op het onderliggende niveau ook verdere opdeling mogelijk. Onder culturele instellingen zijn er aparte codes voor

musea, cultuurcentra, schouwburg, concertgebouw, opera, openbare bibliotheken, letterkundegespecialiseerde bibliotheken, gemeenschapscentra en overige culturele instellingen. Onder evenementen zijn er aparte codes voor feesten en plechtigheden, openluchtrecreatie, festivals en overige evenementen. Onder erfgoed zitten dan weer aparte codes voor monumentenzorg, archeologie en overig beleid inzake het erfgoed.

Het is een vaststelling dat de lokale besturen de uitgaven op het onderliggende niveau niet steeds coherent toewijzen. En dus is het moeilijk om op die diepgaandere niveaus gedragen en correcte uitspraken te kunnen doen.

Hoeveel euro besteden gemeenten gemiddeld per inwoner aan cultuur? In 2022 besteedden de Vlaamse steden en gemeenten gemiddeld 119 euro per inwoner. Dat betekent een stijging van 35,2 procent sinds 2014. Om eventuele verschillen tussen steden en gemeenten te zien, kijk ik naar de Belfiusclustering, en dat zowel voor het aandeel cultuurbudget ten opzichte van het totale budget, als voor de cultuuruitgaven per inwoner.

Bij de evolutie van het aandeel cultuur volgen de meeste gemeenten de algemene trend dat het aandeel cultuur ten opzichte van het totale gemeentebudget toeneemt. Uitzondering zijn de clusters van de grote en regionale steden, waar het aandeel tussen 2014 en 2018 eerst stijgt van 5,8 procent naar 7,3 procent en dan daalt tot 6,5 procent in 2022. Een andere opvallende trend is dat de landbouwgemeenten in 2014 met 4,4 procent aandeel tot de middenmoot behoren, maar in 2022 gedaald zijn tot 4,3 procent en zo het laagste aandeel hebben van alle Vlaamse steden en gemeenten. Daarnaast toont de analyse dat de verschillen tussen de Vlaamse steden en gemeenten tussen 2014 en 2022 kleiner worden. In 2014 lag het laagste aandeel cultuur op 3 procent en het hoogste aandeel op 7 procent, wat een verschil toont van 4 procent. In 2022 bedraagt het verschil nog 2,2 procent, met het hoogste aandeel 6,5 procent en het laagste aandeel 4,3 procent. De spread was dus groter in het begin dan op het einde.

Ook in de evolutie van de uitgaven aan cultuur per inwoner valt op dat de meeste Vlaamse steden en gemeenten de algemene trend volgen dat de uitgaven per inwoner stijgen. Ook daar worden de verschillen tussen de Vlaamse steden en gemeenten kleiner, al was er in vergelijking met het aandeel cultuur een kleiner initieel verschil. Ook valt op dat landbouwgemeenten verschuiven van de middenmoot, met 81 euro per inwoner in 2014, naar de voorlaatste positie in 2022, met opnieuw 81 euro per inwoner, maar de anderen zijn vooruit gegaan. Alleen woongemeenten met een vergrijzende bevolking hebben zo in 2022 een lagere uitgave per inwoner, met 80 euro.

Het is heel wat cijfermateriaal, maar het zal ook na te lezen zijn in het verslag.

De voorzitter: Mevrouw D'Hose heeft het woord.

Stephanie D'Hose (Open Vld): Het is inderdaad heel wat cijfermateriaal, maar wel interessant om te analyseren. Ik denk dat we dan tot wat conclusies mogen komen. De eerste conclusie, minister-president, is dat de vrees rond de lokale autonomie – er werd toen gezegd dat het geld dat normaal gezien naar cultuur ging, zou eindigen in de riolen of op de straatstenen – niet terecht is. Ik denk dat de cijfers dat voldoende bewijzen.

Ten tweede was er ook de vrees dat begroting één zaak is, maar effectief uitgeven nog iets anders. Het gaat om 3 miljard euro ten opzichte van 2,7 miljard euro. We weten dat er altijd een hogere begroting is dan een uitgave. Dat heeft te maken met investeringen die soms wat lang duren. Maar het toont toch ook dat de wil die bij het begin van de legislatuur bij steden en gemeenten leeft om te investeren in cultuur, effectief ook gevolgd wordt door daden, zelfs met de

verschillende crisissen die we gehad hebben. Het is natuurlijk logisch dat in 2020 de motor wat stilgevallen is. Er kon moeilijk aan cultuur worden uitgegeven als de mensen in hun kot zaten. Maar dat is dan duidelijk ook weer ingehaald.

Ik vind het zeer positieve cijfers. Het betekent ten eerste dat we de vorige legislatuur toch de juiste keuze gemaakt hebben om dat los te laten. Ten tweede betekent het ook dat steden en gemeenten met die verantwoordelijkheid aan de slag zijn gegaan en dat ze effectief meer geïnvesteerd hebben. Het toont ook dat de gemeenten waar er een lager aandeel was aan lokaal cultuurbeleid, wel bijbenen ten opzichte van de grotere steden, waar er meer wordt uitgegeven.

U hebt geciteerd uit de BBC. U hebt ook geciteerd uit de Belfiuscluster. Dat is heel interessant cijfermateriaal. De lokale vrijetijdsmonitor hadden we ook een beetje ontwikkeld als instrument omdat de BBC door de verschillende codes niet altijd gemakkelijk leesbaar is. Daar wordt hard aan gewerkt door het Agentschap Binnenlands Bestuur om dat zo te hebben, misschien omdat de steden en gemeenten dat niet altijd goed invoeren. De lokale vrijetijdsmonitor is net de tool daarvoor geweest. Er wordt pas om de drie jaar opnieuw een monitoring gedaan, maar daaruit hoor ik u niet citeren. Is dat omdat die cijfers momenteel misschien wat gedateerd zijn of omdat ze niet nuttig waren om mee te nemen in het verhaal?

Wat is tot slot uw persoonlijke analyse van de cijfers? Is het nodig om bij te sturen? En mocht u bijsturingen zien, hoe zouden we die kunnen doen?

De voorzitter: Mevrouw Segers heeft het woord.

Katia Segers (Vooruit): Dank u wel, collega D'Hose, voor deze bijzonder belangrijke vraag. Ik ben inderdaad een van degenen geweest die gezegd heeft dat het geld voor cultuur in sommige gemeenten liever besteed zou worden aan het aanleggen van trottoirs, bij wijze van boutade. Het is dus heel belangrijk dat u deze cijfers opvroeg. Maar zoals u ook aangaf, tonen ze een beeld. Ik weet niet of ons beeld vandaag gedetailleerd genoeg is. We kunnen wel concluderen dat er bijna 3 miljard euro wordt begroot en 2,7 miljard euro uitgegeven. Dat is nog altijd 300 miljoen euro die niet is uitgegeven, wat natuurlijk veel geld is.

Bij deze eerste analyse die u gemaakt hebt, minister-president, is het belangrijk om misschien nog veel meer in detail te kunnen kijken. U geeft aan dat het aandeel in de landbouwgemeenten daalt. Het is te zeggen: het is 81 euro per inwoner gebleven, ten opzichte van de rest, die groeit. En in gemeenten met een vergrijzende bevolking zit het aandeel op 80 euro, als ik het goed begrijp. Ik denk dat we die tendens wel in het oog moeten houden, want het zou wel kunnen zijn dat in de driehoek rond de grote steden het belang van cultuur wordt ingezien, terwijl dat in andere gemeenten niet wordt ingezien. Het zijn dus belangrijke cijfers, maar ik denk dat we nog veel meer zouden moeten kunnen monitoren op lange termijn. Het is belangrijk om dat te doen.

Collega D'Hose, u verwees ook naar de lokale vrijetijdsmonitor. Ik heb daar onlangs ook een vraag over gesteld, want dat zou inderdaad de tool zijn waar we het meest gedetailleerde zicht zouden kunnen krijgen. U hebt mij toen geantwoord, minister-president, dat u aan de slag ging met mijn suggestie om iets te doen ten aanzien van de gemeenten, om hen misschien aan te manen met een brief of wat dan ook, om hen aan te sporen om die vrijetijdsmonitor wel in te vullen en goed in te vullen, zodanig dat die ons een echt goed zicht geeft. Want vandaag geeft die ons geen zicht. Bent u daar al mee aan de slag gegaan? Wat hebt u sinds mijn vraag daarover, enkele weken geleden, gedaan?

De voorzitter: De heer Meremans heeft het woord.

Marius Meremans (N-VA): Uiteraard moeten de cijfers nog in detail bekeken worden vooraleer je daar nog meer verregaande of diepere conclusies aan kunt vastkoppelen. Dit is nu al een paar keer opgevraagd, geloof ik. Dit is niet de eerste keer. En we moeten dus vaststellen dat de doemscenario's die indertijd opgehangen zijn – ik weet dat nog heel goed; dat is het voordeel van hier al een tijdje te zitten – niet kloppen. Er heerste toen bij sommige partijen een gebrek aan vertrouwen in de lokale besturen: dat die beleidsplannen niet meer specifiek moesten worden gemaakt en dat er geen geoormerkt geld meer was, dat zou gevolgen hebben. Dat is dus eigenlijk niet zo. Dat kunnen we daaruit afleiden.

En eerlijk gezegd, wat betreft dat oormerken van middelen: ik heb ook nog cultuurbeleidsplannen opgemaakt. Je moest een sportbeleidsplan opmaken. Dat werd dan opgestuurd. Ik vraag mij nog altijd af wie die plannen dan eigenlijk checkte. Volgens mij werd dat gewoon niet gecheckt. Maar goed, dit geheel terzijde.

Ik denk dus dat we dat verder moeten bekijken. Voor de rest snap ik wel dat je dat in het oog moet houden en monitoren, uiteraard. En ik begrijp ook dat voor landelijke gemeenten, vergrijzende gemeenten en kleinere gemeenten die uitdagingen groter zijn dan bijvoorbeeld voor een stad. Maar ook daar denk ik dat het bovenlokale cultuurbeleid, maar ook de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, net nog belangrijker gaan worden om het cultuurbeleid te sturen en de cultuurcommunicatie en cultuurparticipatie te verhogen.

Alleszins bedankt voor de vraag, mevrouw D'Hose. Dit bevestigt een beetje wat we aanvoelden, maar het moet natuurlijk ook wel verder in detail bekeken worden. Ik denk dat we positief mogen zijn, maar dat er een paar tendensen zijn die in het oog moeten worden gehouden.

De voorzitter: Minister-president Jambon heeft het woord.

Minister-president Jan Jambon: Dank u wel, collega's, voor de inbreng.

Mevrouw D'Hose, de laatste lokale vrijetijdsmonitor is ingevuld door 263 van de driehonderd gemeenten. In die zin is het dus niet volledig. En om meteen op uw vraag in te haken, mevrouw Segers: vanuit het departement zal een oproep naar de burgemeesters en schepenen gaan om de volgende editie wel in te vullen. En ook aan de onderzoekers zal meegegeven worden om daar toch aandacht aan te besteden. Maar daarom hebben we de matching met de lokale vrijetijdsmonitor dus niet gedaan. De BBC is natuurlijk altijd volledig.

Ik ben het eens met de mensen die zeggen dat het op het geaggregeerde niveau, dus op de hoofdlijnen, van 070 tot en met 073, wel zal kloppen. Als je daarnaast gaat onderverdelen, is dat voor interpretatie vatbaar. De BBC is raadpleegbaar voor ieder van ons. Als je daar verder analyses op gaat doen, denk ik dat je toch rekening moet houden met de vraag of dat allemaal wel correct is. Maar het geaggregeerde niveau, waarop ik de cijfers nu gegeven heb, is zeker correct.

Wat is tot slot mijn persoonlijke analyse? Ik ben een believer in de autonomie van de lokale besturen. Ik ben een believer in de verantwoordelijkheidszin van lokale besturen. Ik ben zeer blij dat dat bevestigd wordt, dat we inderdaad vertrouwen kunnen hebben in onze lokale besturen dat zij cultuur niet op de schop gooien. De analyse voor sport en jeugd zal waarschijnlijk wel dezelfde zijn, namelijk dat ze dat niet op de schop gooien, maar dat het ook op het lokale niveau verantwoordelijke bestuurders zijn.

De voorzitter: Mevrouw D'Hose heeft het woord.

Stephanie D'Hose (Open Vld): Ik denk dat het overal positief is, maar ik ben het ook wel absoluut eens met collega Meremans en collega Segers: de tendens

van de landbouwgemeenten en de vergrijzende bevolking is er eentje om in de gaten te houden. Ik denk dat we in de volgende legislatuur eens moeten nadenken over beleidsprioriteiten in het lokale cultuurbeleid. We kunnen prioriteiten vastleggen, ook op het vlak van infrastructuur. Dat is misschien een nota voor onszelf om daar de volgende legislatuur mee aan de slag te gaan.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Katia Segers aan Jan Jambon, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, Digitalisering en Facilitair Management, over de genderneutrale prijzen van de Ensors – 1181 (2023-2024)

Voorzitter: mevrouw Meyrem Almaci

De voorzitter: Mevrouw Segers heeft het woord.

Katia Segers (Vooruit): De storm is ondertussen al even gaan liggen. We herinneren ons allemaal dat er nogal wat ophef was ontstaan naar aanleiding van de uitreiking van de Ensors. Sinds 2022 zijn er op de Ensors, belangrijke film-prijzen in Vlaanderen, geen aparte prijzen meer voor beste acteur en actrice. Er is alleen maar een genderneutrale prijs voor beste acteerprestaties. Dit jaar vielen er opnieuw bijna enkel mannen in de prijzen in de genderneutraal gemaakte categorieën. In 2022 was dat ook het geval. In 2023 was er wel een evenwicht. Dit jaar gingen er van de dertig prijzen slechts drie naar een vrouw. Het genderneutraal maken van de prijzen lijkt dan ook aan zijn doelstelling voorbij te schieten.

De dagen na de uitreiking ontstonden zich een intens debat. Volgens onder andere Leni Huyghe van het filmcollectief Wanda, maar ook de filosofe Alicja Gescinska en scenarist Raf Njotea is de uitslag een symptoom van het systeem van jureren. Bij de tweeduizend leden die mogen stemmen is er nog een overwicht van mannen. Misschien stemmen mannen meer dan vrouwen. Ik denk dat de organisatie van de Ensors nog bezig is met de analyse. Het is ook het gevolg van de genderongelijkheid die nog altijd heerst in de film- en televisiewereld. Deze wereld wordt beheerst door mannen. Mannen zouden vaak leukere en uitdagendere rollen krijgen, waardoor ze logischerwijs ook meer kans zouden hebben op een prijs. Acteur en laureaat Aimé Claeys van de reeks '1985' riep zelfs op om de genderneutrale aanpak weer op te bergen.

Minister-president, ik weet dat u niet mee jureert, maar ik vind dit toch een interessante aanleiding om het debat hierover te voeren.

Wat is uw analyse na de uitslagen van de Ensorprijzen op het vlak van gendergelijkheid?

Schiet volgens u het genderneutraal maken van de prijzen zijn doel voorbij?

Welke acties hebt u misschien al in het hoofd om te bekijken hoe we de film- en televisiesector kunnen verbeteren, zodat er meer opportuniteiten zijn voor vrouwelijke prestaties?

De voorzitter: Minister-president Jambon heeft het woord.

Minister-president Jan Jambon: Eerst even off the record: als een serie als '1985' met de meerderheid van de prijzen gaat lopen ... Dat gaat over de rijks-wacht in de jaren tachtig. Dan is het moeilijk om daar veel vrouwen bij te betrekken. Maar dat volledig off the record.

De doelstelling om talent in al zijn diversiteit gelijke kansen te geven wordt natuurlijk gedragen in de hele sector. Over de manier waarop dat het best gebeurt, blijft discussie bestaan. Dat is de vaststelling.

In 2022 ging het bestuur van De Ensors akkoord met het vervangen van de vier prijzen voor hoofdrollen, telkens een man en een vrouw voor film en series, door vier genderneutrale prijzen: twee voor hoofdrollen en twee voor ondersteunende rollen, telkens in film en serie. Daarbij krijgen sindsdien dus ook niet-hoofdrollen de nodige aandacht, wat tevens bijdraagt aan de doelstelling om divers talent gelijke kansen te bieden. Bij De Acteursgilde, een van de vakorganisaties in het bestuur van vzw De Ensors, was genderneutraliteit al langer een principe bij de eigen prijzen. Daar gaf dat geen aanleiding tot grote klachten. Drie jaar na de invoering van de genderneutrale prijzen stellen we vast dat de man-vrouw-verhouding sterk wisselt per jaar.

De prijsaanduiding bij de Ensors loopt in twee fasen. De eerste ronde mondt uit in vijf nominaties, waarbij de leden van de Ensor Academie ieder drie stemmen krijgen. In de tweede ronde wordt de finale winnaar aangeduid en krijgt iedereen maar één stem. Ik stel vast dat er geen probleem is bij de nominaties in de eerste ronde. In 2022 en 2024 was de verhouding man-vrouw gelijk, tien tegenover tien. In 2023 waren er negen mannen genomineerd tegenover elf vrouwen. Mocht een meerderheid van mannelijke leden wegen op de besluitvorming, dan is dat alvast niet het geval bij de nominaties. Bij de winnaars van de acteerprijzen stel ik vast dat er in 2023 eveneens een evenwicht was: twee acteurs en twee actrices gingen met een Ensor naar huis. In 2022 kregen enkel acteurs een Ensor. Twee van hen waren nieuwe Vlamingen, wat toen gold als een historisch feit in onze audiovisuele sector. Er was dus sprake van diversiteit, maar dan niet op het vlak van gender. Dit jaar is er geen sprake van diversiteit bij de vier acteerprijzen, al is er een brede consensus dat ook deze winnaars beslist 'Ensorwaardig' zijn, in een jaar waarin, zo mag blijken uit de namen die een nominatie verwierven, de acteerkwaliteit hoog en divers was.

Het klopt dat het thema of het vertelperspectief hierin een belangrijke rol speelt. De twee grote winnaars van de Ensors 2024, 'Wil' en '1985', hadden allebei te maken met het verleden en met een militair gegeven. Verhalen die zich afspelen in een militaire context in de jaren veertig en tachtig zijn vrijwel per definitie masculien. Als die verhalen dan ook nog eens uitstekend gebracht worden, wat zowel met 'Wil' als voor '1985' het geval was, dan moet je al een heel sterk project hebben om het daar tegen te halen. Ik signaleer graag dat 'Wil' vierde stond in de wereldwijde top 10 van Netflix, in de week van 5 tot 11 februari, met meer dan 2,6 miljoen views. De regisseur, Tim Mielants, heeft recent als eerste Vlaming ooit het Filmfestival van Berlijn mogen openen. Het zal dus duidelijk zijn dat er dit jaar meerdere zeer sterke producties tegenover elkaar moesten worden afgewogen.

De vier andere films waarvan acteerprestaties genomineerd werden, 'The Chapel', 'Aller/Retour', 'Holly' en 'Het smelt', hadden wel een vrouwelijk hoofdpersonage – soms zelfs twee, wat mogelijk tot een versnippering van de stemmen geleid heeft. Bij de series zijn er dit jaar minder sterke vrouwenrollen, terwijl dat vorig jaar wél zo was, bijvoorbeeld met 'Roomies', 'Chantal' en 'Billie vs Benjamin'.

Kortom, uiteraard speelt het een belangrijke rol in welke mate een scenario voldoende kansen geeft aan diversiteit, in casu vrouwelijke rollen 'met voldoende vlees aan', zoals dat heet. De afgelopen jaren zijn hierin verschillende stappen gezet. Het bewustzijn hierrond leeft, zoals ook blijkt uit het levendige debat in de weken na de uitreiking.

Is het mijn mening dat het genderneutraal maken van de prijzen zijn doel voorbij schiet?

Persoonlijk ben ik altijd een koele minnaar geweest van het genderneutraal maken van deze prijzen, maar het is natuurlijk niet mijn beslissing. Het bestuur van De Ensors moet deze keuzes maken.

De introductie van de genderneutrale acteursprijzen gebeurde drie jaar geleden. Op basis van de huidige gegevens lijkt het me nogal voorbarig om nu al harde conclusies te trekken. In 2023 was er wel een genderevenwicht en ook op het vlak van de nominaties was er al ieder jaar een goed evenwicht. Het lijkt me daarom belangrijk om de discussie in een breder perspectief te plaatsen en te erkennen dat de discussie breder gaat dan louter de selectieprocedure bij De Ensors.

De stelling dat de uitslag een symptoom is van het systeem van jurering en de genderongelijkheid die nog steeds leeft in de audiovisuele sector, vraagt de nodige nuancerings. De Ensors – vroeger heetten die de Vlaamse Filmprijzen – bestaan sinds 2010. Tot 2017 besliste een jaarlijks wisselende jury, maar dat leidde soms tot oplopende discussies over de winnende producties of personen. Met het installeren van De Ensor Academie in 2018 verstomde die kritiek. Vandaag telt De Ensor Academie 2197 leden, waarvan 55 procent mannen, met vertegenwoordiging uit alle geledingen van de Vlaamse professionele audiovisuele sector. Het kleine overwicht van mannelijke leden leidt, in ieder geval voor de nominaties, niet tot meer selecties van mannelijke acteurs in de categorie 'beste acteerprestatie'. De verklaring voor jaren waarin de prijzen voornamelijk naar acteurs gaan, lijkt dan ook eerder te liggen in het feit dat die jaren gedomineerd worden door producties met sterke mannelijke protagonisten. Wat De Ensorvoorzitter Wim Vanseveren wel vaststelt, is dat er een fenomeen lijkt te zijn van 'the winner takes it all'. Dat is niet nieuw, voor film gold het alvast in de afgelopen drie jaar, met 'Dealer' in 2022, met 'Close' in 2023 en met 'Wil' dit jaar, en, bij serie, met 'Roomies' in 2023 en '1985' in 2024. Alleen in 2022 werden de prijzen meer verdeeld tussen 'Grond' en 'Beau Séjour 2'.

De prijs voor beste acteur of actrice was tot 2022 de enige die een genderonderscheid maakte. Voor geen enkel ander vakdomein werd dit onderscheid gemaakt, bijvoorbeeld voor beste scenarist, regisseur, componist. Ook andere awards werden de laatste jaren genderneutraal.

Het bestuur van De Ensors houdt jaarlijks een grondige evaluatie van zowel het Gala van de Ensors als van het reglement, met input van de ledenorganisaties. Vanzelfsprekend zullen de conclusies en eventuele voorstellen vanuit de ledenorganisaties ook daar tot reflectie en actie leiden. De doelstelling, diversiteit in al zijn geledingen, blijft uiteraard dezelfde. Het is nu zaak om te kijken wat aan de basis ligt van het feit dat dit jaar zo weinig vrouwen een Ensor kregen. Dat is een problematiek die ruimer gaat dan enkel de vier acteerprijzen. Ik neem aan dat zowel de overwegingen rond gendergelijkheid als die rond het fenomeen van 'the winner takes it all' aan bod zullen komen bij de evaluatie.

Ik kom dan tot de acties. In de beheersovereenkomst met het Filmfonds 2022-2025 van het Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF) gaf ik het VAF de opdracht om gelijkwaardig talent gelijke kansen te geven, met bijzondere aandacht voor gendergelijkheid. Zo werkt het VAF al een aantal jaar heel actief aan het stimuleren van kansen voor vrouwelijke professionals. In juli 2022 lanceerde het VAF een actieplan 'inclusie'. Een van de initiatieven uit het actieplan is de impulspremie voor gender. Deze impulspremie betreft de producenten in de discussie, aangezien zij de steun aanvragen en een belangrijke rol hebben als gatekeeper. Grosso modo komt het erop neer dat een producent die werkte met vrouwelijke

professionals in een aantal gepredefinieerde keyfuncties, een financiële incentive krijgt om dat voor een volgend project opnieuw te doen. Bij die keyfuncties zitten ook heads of departments en vrouwelijke hoofdrollen. Daarnaast riep het VAF recent het mentorprogramma 'Leiderschap en Eigenheid in Film' (LEF) in het leven, waar momenteel acht vrouwelijke producenten en regisseurs aan deelnemen.

Verder vraagt het VAF bij iedere steunaanvraag een verplichte inclusieaanpak en is er al meer dan zes jaar een genderevenwicht in de beoordelingscommissies. Langs de kant van het VAF wordt er dus actief gewerkt aan het creëren van een audiovisueel landschap waarin gelijkwaardig talent gelijke kansen krijgt. Maar, zoals men ook kan lezen in de beheersovereenkomst, dit is geen exclusieve opdracht voor het VAF. Duurzame verandering kan alleen bereikt worden als de volledige audiovisuele en gamesector actief mee dat engagement opneemt.

Inclusie is een opdracht voor heel de sector en het beleid, en er blijft werk aan de winkel, niet alleen in Vlaanderen, maar ook internationaal.

De voorzitter: Mevrouw Segers heeft het woord.

Katia Segers (Vooruit): Minister-president, ik wil u hartelijk bedanken voor het uitgebreide en heel genuanceerde antwoord. Ik ben verheugd te horen dat de organisatie van de Ensors al bezig is met een grondige analyse, om te bekijken of het vervangen van de vier prijzen door een genderneutrale prijs vandaag al een goede keuze is. Ik was ook verheugd te horen welke acties het VAF al ter zake onderneemt. Wij weten dat zij er actief mee bezig zijn om te streven naar een zo inclusief mogelijke werking bij de productie van films en reeksen in Vlaanderen. Het is gewoon belangrijk dat er actief oog voor is en dat er aan wordt gewerkt. Er zijn bijvoorbeeld heel veel meisjes in de filmscholen. In de instroom van leerlingen en studenten in de filmscholen zit de verhouding tussen mannen en vrouwen goed, maar nadien, bij het opstarten van hun carrières, zien we de gaps ontstaan. Die doen zich trouwens voor in de hele wereld van hogescholen en universiteiten.

Onlangs verscheen er op RoSa een heel goede analyse over hoe het nu staat met gender in film. In dat artikel werden vijf issues vermeld. De eerste was representatie. Een scriptanalyse van tweeduizend films toonde aan dat daarin 78 procent mannen aan het woord zijn. Vrouwen vallen weg eens ze de 42 jaar zijn gepasseerd. Er is dus een overwicht van mannen en jonge vrouwen. Dan is er het type rollen dat ze krijgen. We zien dat maar 15,8 procent van de hoofdrollen naar vrouwen gaat. Wat het werken in de filmindustrie betreft: slechts 21 procent van de filmmakers zijn vandaag vrouwen. Onderwaardering is er ook nog altijd, bijvoorbeeld bij de Oscars of in Cannes. In Cannes heeft nog maar één vrouwelijke regisseur, Jane Campion, ooit een prijs gewonnen. Ook bij de Oscars is dat het geval. Onlangs was er ook de hetze rond de Golden Globes en het feit dat de filmmaker van 'Barbie' daar niet gewonnen had. Er is dus onderwaardering. Ook de 'gender pay gap' is een realiteit. En er is natuurlijk ook de problematiek van het grensoverschrijdend gedrag.

Die vijf factoren maken dat er vandaag in de filmwereld nog altijd een structureel probleem is. Ik ben dus zeer verheugd dat zowel de organisatie van de Ensors als het VAF zich daarvan bewust is en daaraan werkt.

Ik denk dat die 'the winner takes it all' klopt. Dat is de analyse die Wim Vanseveren maakt. Dat is niet zo verwonderlijk. Het succes van een film zit in de totaliteit en in de kwaliteit van alle aspecten, van scenario tot en met belichting, make-up en grime, enzovoort.

Ik heb niet per se nog een bijkomende vraag. We zullen dit moeten blijven opvolgen, om te zien waar het VAF en De Ensors succes boeken met de acties die ze ondernemen.

De voorzitter: Mevrouw Van Werde heeft het woord.

Manuela Van Werde (N-VA): Ik maak even een opmerking in het algemeen. Het is niet de taak van de Vlaamse Regering of van parlementsleden om een onafhankelijke organisatie als De Ensors op de vingers te tikken als het gaat over de invulling van de prijzen. Dat moet De Ensors zelf doen, denk ik. Ik vind wel dat de ironie in deze hele genderneutrale kwestie is dat de discussies over de prijzen heel vaak gaan over het geslacht van de winnaars. Dat is wel zeer ironisch. Dat wil niet zeggen – en daar ben ik het echt wel met u eens, collega Segers – dat er geen werk aan de winkel is als het gaat over diversiteit en inclusie in de audiovisuele sector, maar het staat, zoals de minister-president al aangaf, heel duidelijk gestipuleerd in de beheersovereenkomst met het Filmfonds van het VAF en met het Mediafonds en het Gamefonds. En er wordt, zoals de minister-president zei, aan gewerkt.

De voorzitter: De heer Brusselmans heeft het woord.

Filip Brusselmans (Vlaams Belang): Het is zoals collega Van Werde zegt: 'Oh, the irony!' Ik kan niet ontkennen dat enig vermaak mij niet vreemd was toen ik de reacties nadien hoorde. Zij die altijd de mond vol hebben van neutraliteit qua geslacht, praten nu over niets anders dan over geslacht. Dat is toch wel zeer opmerkelijk, maar het hoeft niet te verbazen. Wat mij wel verbaast, is dat er nog altijd zoiets bestaat als goede winnaars en slechte winnaars. In 2022 gingen de twee belangrijkste prijzen naar twee personen, die het evenzeer verdienden als de winnaars van vandaag, maar die toen – om het zo te zeggen – een diverse achtergrond hadden. Toen waren dat goede winnaars. Zij werden geprezen door de heer Vanseveren. Vandaag hebben de winnaars van de belangrijkste prijzen dat niet, en dan zijn dat minder goede of slechte winnaars. Daarvan zegt men dan dat men toch liever iets anders had gezien. Ik blijf dat toch opmerkelijk vinden. Voor mij en mijn fractie telt uiteraard de procedure. Die moet objectief en liefst ook onafhankelijk zijn. Dan is elke winnaar een goede winnaar.

Meyrem Almaci (Groen): Dank u wel voor dit statement, mijnheer Brusselmans.

Minister-president, ik wil nog twee zaken vragen.

Dat er ongelooflijk veel kwaliteit was op de Ensors staat buiten kijf. Ik denk dat we in deze commissie allemaal fier mogen zijn over de kwaliteit die daar naar voren is gebracht. Het debat over goede en slechte winnaars leidt ons dus een beetje af van de kern van de zaak: dat we in onze regio toch onvoorstelbaar gezegend zijn met heel straf werk.

Als het gaat over het specifieke aspect van de genderneutraliteit, vind ik het debat dat is gevoerd zeer waardevol. Het maakt een denkoefening in die sector zichtbaar. Men is zich bewust van het feit dat de geesten zijn gerijpt om te zeggen dat er idealiter genderneutraliteit moet zijn, maar onze kaders zijn daar nog niet helemaal op voorzien. We moeten eens bekijken hoe we daar bottom-up aan kunnen werken. Het is dus heel goed dat het VAF daar een sterke werking rond heeft en dat in die sector dat debat woedt en dat men in de verschillende aspecten zoekt welke lagen welke impact hebben. In dat opzicht is het interessant om verschillende onderzoeken op andere terreinen te bekijken, bijvoorbeeld het twintigjarige nieuwsonderzoek van het Elektronisch Nieuwsarchief (ENA) dat in ons land gebeurt. Dat toont expliciet aan dat vrouwelijke journalisten 5 procent meer vrouwen voor de micro halen. Het binnenbrengen in die kaders van

diversiteit brengt dus ook een nieuw perspectief binnen dat een ander beeld brengt en dat ook andere accenten kan leggen, en dat dus ook automatisch de diversiteit mogelijk maakt, in dit geval in het journaal. Eerder dan kleine debatten over of we nu terug naar vroeger moeten, moeten we erover nadenken hoe we effectief de structurele stappen kunnen zetten die we op dit moment nog ontberen. Dan heb je het onderzoek van organisaties zoals RoSa vzw.

Minister-president, in hoeverre hebt u aanvullende bottom-upinitiatieven op de radar, waarbij die academische kennis die er ook wel is, wordt ingevoerd in dit debat? Er zijn bijvoorbeeld mensen wier expertise ligt in het maken van sterke films. Dat wordt versterkt door mensen wier expertise ligt specifiek in hoe je een structurele verandering op gang kunt brengen. Hebt u daar zicht op? In die structurele samenwerking ligt volgens mij de oplossing.

Wie de Grammy's heeft gezien, heeft een overmacht gezien van vrouwelijk talent. Dat hebben we bij ons ook gezien bij de MIA's. Daar was het ook 'the winner takes it all'. Dat was dan Pommeliën. Maar bij de Oscars was het 'Oppenheimer' versus 'Barbie'. Daar heeft 'Oppenheimer' het gehaald. Minister-president, zijn er buitenlandse voorbeelden van good practices die wij ook bij ons vanuit andere sectoren, filmsectoren, kunnen toepassen, die op de radar staan? Als u daar geen antwoord op hebt, geen probleem.

Maar eerder dan een statement is mijn boodschap dat ik denk dat daar nog wel wat te leren valt over de oefening met vallen en opstaan die men in het buitenland doet. Mijn voornaamste boodschap is dat in de ideale wereld een genderneutrale prijs absoluut mogelijk moet zijn. Het is niet omdat we er nog niet zijn dat we het kind met het badwater moeten weggooien of dat we winnaars tegen elkaar moeten afwegen alsof ze niet blij mogen zijn met hun prijs. Integendeel. Het was ook een ijzersterke reeks. We moeten er wel over nadenken wat eraan ten grondslag ligt dat het soms niet lukt terwijl het op andere momenten en op andere plaatsen wel lukt.

De voorzitter: Minister-president Jambon heeft het woord.

Minister-president Jan Jambon: Mevrouw Segers en mevrouw Van Werde hebben geen bijkomende vraag gesteld.

Mevrouw Almaci, wij hebben gedaan wat wij moeten doen: in de opdracht van het VAF zeggen wij duidelijk hoe en met welke methode het moet gebeuren. Het komt mij niet toe om mij daarin te moeien. Ik denk dat daar genoeg volwassen mensen zijn. Trouwens, in de raad van bestuur is de diversiteit aanwezig. Ik merk dat in de culturele sector, in vergelijking met alle andere sectoren, de gevoeligheid voor diversiteit en genderevenwichten het meest aanwezig is. Ik vergelijk dat met de autonomie van de lokale besturen, waar ik ongelooflijk veel vertrouwen in heb. Zo heb ik ook hier ongelooflijk veel vertrouwen in de sector. De politiek heeft een beheerscontract met het VAF waarin we hebben gezegd wat de opdracht is van het VAF, en wat de context is waarin het die opdracht moet vervullen. Voor de rest denk ik dat die mensen daar zo goed mogelijk invulling aan moeten geven. De politiek kan daar wel haar licht over laten schijnen maar moet zich daar liefst zo weinig mogelijk mee moeien.

De voorzitter: Mevrouw Segers heeft het woord.

Katia Segers (Vooruit): Mevrouw Van Werde, de insteek van mijn vraag was echt helemaal niet om De Ensors op de vingers te tikken. Ik heb dat geenszins gedaan. Ik vond het wel belangrijk om het levendige debat dat zich in de media heeft ontplooid, in dit gremium voort te zetten. Dat verdient het want het gaat wel degelijk om het werken aan structurele onevenwichten in de filmsector. Daar

wordt ook actief aan gewerkt, getuige alle acties die het VAF opzet. Die zijn belangrijk om te doen.

De kwaliteit is er in Vlaanderen echt ten overvloede. We moeten dat koesteren. We moeten daar fier op zijn. Het komt erop aan al die kwaliteit maximaal naar boven te laten komen, ongeacht het gender van diegenen die voor of achter de schermen werken. Wij moeten hen laten excelleren – zoals we het altijd willen dat er gebeurt. Die topkwaliteit was er, met name bij de grote winnaars '1985' en 'Wil'. Maar natuurlijk, we zullen erop moeten toezien dat we dit volhouden. Ik refereer hiermee aan het debat dat we gisteren al voerden over het ontwerp van decreet over de investeringsverplichting. De noodkreet klonk tijdens het debat luid en oorverdovend. Het water staat aan de lippen. Door de stijgende inflatie zullen we er alles aan moeten doen om de kwaliteit waarvoor we internationaal worden geroemd, vol te houden.

Voorzitter, de Oscars voor 'Barbie' zijn nog niet uitgereikt. Ze worden op 11 maart uitgereikt. Iedereen kijkt ernaar uit of het scenario van de Golden Globes zich zal voltrekken. Hopelijk zal 'Barbie' nu wel winnen.

De voorzitter: Dank u wel voor de correctie.

De vraag om uitleg is afgehandeld.